

A barikádtól a bársonyszékig

Markó Béla: *Bocsáss meg, Ginsberg*

Pesti Kalligram, 2018

Régóta tudható, hogy Markó Béla a magyar költészet kiválóságai közé tartozik. Különlegessége abban áll, hogy egyesíti költői személyességében a létköltőt, a formaművészt és a közéleti-politikai líra művelőjét, s ezekkel az áttételes, objektív-szimbolista és a közvetlen, alanyi költészet módszere társul. Más tulajdonságok is járulnak e költészet összetettségéhez: a pártos és az irónia, az erős intellektualitás és a groteszk iránti vonzalom. Ez utóbbihoz szorosan kapcsolódik a köznapiasság, mondhatnám: a jelentéktelenség költészete, az például, hogy egy kiürülő fogpasztatubustól rakétázza Istenig a vers gondolatmenetét (*Fogyókellék*).

Sokfélesége részint gondolkodói alkatából és érzelmi fogékonyságából, részint poeta doctusi fölkészültségéből, valamint helyzetéből fakad. Erdélyi lévén, néhány pályatársával együtt ő sem hagyhatta néhány keresetlen és kockázatos szó nélkül a szocialista államok egyik legdurvább diktatúráját, amely a kondukátor országlásakor a „keleti blokkon” belül a legjobban elfajzott volt a hetvenes-nyolcvanas években. Magyar szempontból különösen így kellett lennie, tekintve, hogy a „Drakula” nemcsak bolsevista elnyomó volt, hanem szélsőséges nacionalista is. Markó Béla, legjobb elődeihez és nemzedéktársaihoz hasonlóan, kivette részét a társadalmi szabadságküzdelmekből és a „veszélyes életből”. Köztudomású dolgok ezek már, de nélkülük nem beszélhetünk teljes értékűen Markó Béla poéziséről.

Jelen kötete, a *Bocsáss meg, Ginsberg* felvonultatja minden fontos stílusjegyét és témabeli jellemzőjét. Ami verseinek tárgyi gazdagságát illeti, az előző években

újra kivirágzó szerelmi lírája a megállapodott ember érzelmi bizonyosságáról ad hírt. Szembetűnő most is a természet változásait megfigyelő, önmagát a kozmosz részeként elemző, szinte élve boncoló ember őszintesége. Megkapó az öregedő költő érzékenységének finomodása, a húsba vágó változások iránti ébersége vagy az, hogy kételkedően is egyre gyakrabban gondol Istenre. Hajlamossá vált arra, hogy a filozófiai vagy teológiai krédó fontoskodásait félretéve, megbocsátón és megértően szóljon az Úrhoz, mintegy sugallva: gyarló teremtményednek szüksége volna reád gondjaiban, de magad is gyarló vagy, ha teremtményeid reád szorulnak. *Hibaszázlék* című, teremtéskritikai versének is ez a konklúziója, tekintve, hogy legtöbb költői képének van szimbolikus, „mögöttes” tartalma, fogalmi magva.

Itt van például a haza kérdése. Adott az Isten hazát, szépet – neveztetett már Tündérkertnek is –, de megvonta tőle. Néha már azt sem tudja, román-e vagy magyar (bár anyanyelvét és számos mesterét, barátját nem adná semmiért, a román nevűt sem). Elvették hazáját, lassan száz esztendeje már, pedig sokszor szót emelt érte, a politikába is beleártotta magát (inkább belemártotta őt a történelem), jó, némi sikerrel, de korántsem eléggel. Ő legalább megpróbálta, akárcsak Szócs Géza, Farkas Árpád, Sütő András és a többiek. Ezért mondhatja: „Mi magyarok voltunk, ehhez nem fért kétség” (*Máshol*). Adott az Úr sok mindent, tudást és tagadást, ám ettől sok-sok kínos fölismerésben részesült, ő pedig szeretné őket elfelejteni. Adott a sors rangot, próbált élni vele az áhított megbékélés kedvéért. A virtuális Isten ad egyre több

évet, velük öregséget, de folyton csökken-
ti veszélyesen is imádot újat ama végső
kikötőhöz közeledve. A költő szebben
mondja ezt: „Erőm megállni nincs nekem,
/ ránts el a kormányt, Istenem, [...] / tu-
dom, hogy acélos kezed / előbb-utóbb cél-
hoz vezet” (mintha egy pillanatilag az árral
sodródó József Attilát hallanám...). A vers
folytatását nem szó szerint, hanem gondolat-
menetemhez igazítva idézem: 'engedd,
hogy önfeledten átadjam magam minde-
nentül teremtésed törvényeinek, noha már
untig elegendem van belőlük: te sem igen tudsz
már újat kitalálni'. A kötet egyik bő téma-
körére érvényes ez a jellemzés, ezért enged-
tem meg magamnak a prózai átíratot.

Markó rezignáltsága arról vall, hogy
sok mindennek a végére járt, aminek tu-
dott, de nem oldódott meg semmi, sajnos
a méltatlan erdélyi állapotok is alig, pótol-
hatatlan veszteségek árán. A testi romlás
is elkerülhetetlen (az ihlető emlékezet
őrzi az önfeledt gyerekkort és a daliás idő-
ket). Hit és remény immár fogytán, növek-
szik a szorongás, holott e költőnk, Kosz-
tolányihoz hasonlóan, ép lelkületet kapott
a génjeivel. Csak néhány dolgot nem adna
semmiért, azt, hogy élnie, értenie és küz-
denie adatott. Földereng a Lét önértéke,
világosabban, mint bármikor. Nemcsak
A létről című verse jó példa erre, hanem
a kötet címadó verse, a *Bocsáss meg, Gins-
berg* is. Öregedő forradalmár elégiája ez;
ó dai lendülettel tartja a régi szabályt: „az
elégiában a gyász az eszmény keltette
lelkeseledésből kell fakadnia” (F. Schiller).
Ginsberg, a nonkonformizmus „pápája”
a mű szerint azért bocsásson meg neki,
mert a 68-as hippinemzedék (Markó ekko-
riban írhatta első, ma is vállalható verseit)
még elmondhatta magáról fennszóval, sőt
„üvöltve”, hogy hippie és forradalmár, s
a rabló burzsoákkal bocsátkozott köz-
harcba. (Igaz, a „virágot a puskacsőbe”
jelszóval föllépő hippik nem a Vörös Bri-

gádot követik.) Markó és megannyi társa
ezt nem tehetette – miért is nem? Európa ke-
leti fertályán az ember fiának (igen, a vers-
ben is említett Ember Fiának) másféle
rablóvezérek pribékjeivel kellett utcai har-
cokba bocsátkoznia 1989 végén, mint nyu-
gatabbra 1968 körül.

Markó nemcsak forradalmár, magya-
rok és románok közös érdekében tüntető
és teli torokból éneklő fölkelője, hanem pél-
daértékű konzolidációs embere is ennek
a két népnek. A Marosvásárhelyen garáz-
dálkodó, fölbérelt nacionalista románok-
nak nem bocsát meg, ennek ellenére meg-
békélést akar, igazságot (bár a magyar
igazságról már többször is lekéstünk 1920
óta). De azt a reménytől és kétségbeesett
akarattól fűtött, lázas fiatalságot, amelyet
ő még a „daliás éveiben” átélt, nem adná
semmiért. És bárhogy fölnéz Ginsbergre,
Markó Béla józanságát és életszeretét én
soha nem adnám oda a lázadó beatnikért.
Esztétikai értelemben sem. Ahogy az időn-
ként mostohán viselkedő anyaországban
is mondjuk, *a mi költőnk* a részegítő forra-
dalmi mámort s „a soha el nem jövő forra-
dalmi puskapországot” igenli. Főként azt
vállalja, amit vállalnia megadatott: a for-
radalmi romantikát a kushadó nyárspol-
gáriassággal szemben. Gesztusai árulják
el: így is a béke embere ő, irgalmatlan ne-
héz történelmi örökséggel, „helyi sajátos-
ságokkal” és a hűség terhével a vállán. Ő
már láthatta a hippie (vagy vörös-brigádos)
nemzedék néhány vezérének színváltó-
zását. Végső szava mégis a fiatalkori láz
igenlése s a megalkuvás elutasítása. Így
közvetíti ezt a *Rúzsfolatok* szabadságba, sze-
relemben szerelmes verse:

[...] mert nem a lázadó bűnösöktől kell félni,
hanem az ártatlanoktól,
akik mindenbe beletörödték,
ne engedj minket végképp lenyugodni, Uram,
és keltsd fel a napot újra meg újra!

Alföldy Jenő

ALFÖLDY JENŐ (1939) irodalomtörténész, kritikus, szerkesztő. Kecskeméten él. Legutóbbi kötete: *A leírástól a látomásig. Szemlézés négy nemzedék költőiről* (Orpheusz Kiadó, 2018).